

מחמדי התורה

לע"נ זקני מו"ר
כ"ק מרן
האדמו"ר מערלין
הגה"ק רבינו
יוחנן בן רבי משה
בעל האמרי סופר
עלה בטעיה השמומה
י"ג לחודש
אדר א' תשע"ו
זכותו יגן עלינו
ועל כל ישראל

לע"נ אמו"ר
הגה"צ רבי
חיים יעקב מנחם
שוורץ זצ"ל
דומ"צ ק"ק צאנז
בעל ה"יחי יעקב"
נלב"ע
ליל שבת קודש
פרשת וישלח
ט"ז כסלו תשפ"ג

חמדת ההלכה

דבר הראוי לאדם אם מותר להאכילו לבהמה

בתורה"ק בפרשתינו (מז-יב), ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו ואת כל בית אביו לחם לפי הטף.

ונתקשו הרבה ממפרשי התורה, מה הכוונה לחם

לפי הטף, וברש"י לפי הצריך לכל בני ביתם, וביאר **בשפתי חכמים**, דכוונת רש"י דדרך הטף הוא לפרוץ הלחם שלא לצורך, לזה אמר שאף לפי צורך הטף שדרכו לפרוץ, גם זה היה נותן וזהו "לפי הטף".

שיטת המג"א לאסור ויישוב מחצית השקל מנהג העולם

והנה מפורסמים דברי **המגן אברהם** (סי' קע"א סק"א), דאסור להאכיל לבהמה מה שראוי לאדם, וחיליה מה שאמרו (תענית כ:), דרב הונא היה לוקח כל ירק שנשאר בשוק וזרק לנהר, ופרכינו התם שיביאם לבהמה, ומשני קסבר מאכל אדם אין מאכילין אותו לבהמה.

ובמחצית השקל (שם סק"א), תמה למה אין העולם נזהרין בזה, וביאר דהנה רש"י נתן ב' טעמים לדין דאסור להאכיל לבהמה מאכל אדם, או משום ביזוי אוכלין, דמחזי כבועט בטובה שהשפיע הקב"ה בעולם, ועוד טעם משום דחסה התורה על ממונם של ישראל, ומה שזרק לנהר, כיון שהם הולכין למקום אחר ומוציאין אותו בני אדם ואוכלים.

וכתב דלפי הטעם ה' של רש"י, בכהאי גוונא שאין לו דבר אחר להאכיל לבהמתו, כי אם מאכל אדם שרי, ואפשר על זה סומכים העולם שנותנים לתרנגולים לאכול פת הראוי למאכל אדם.

סברת האליה רבה והחת"ס להא לאסור נזהרין בזה

ובנהגות חת"ס (עשה"ש"ע שם), הביא **דהאליה רבה** (שם) כתב בזה, דכיון דלשון הגמרא קסבר מאכל אדם וכו', משמע דאנן לא קיימא לן להלכה כן, והביא חת"ס ראייה דלא קיי"ל כן להלכה, ממאי דאמרו (ביצה ו:), מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים, משמע דליכא איסורא.

והחיד"א בפתח עיניים (תענית שם), כתב כן מדיליה דכדברי האליה רבה, דמקאמרין בגמרא לשון קסבר, משמע דהוא סבר כן, אולם לא הוי איסורא ממש.

חידוש הכת"ס לחלק בין בהמה שלו לשל אחרים

ובשו"ת כתב סופר (או"ח סי' ל"ג), הביא עוד ראייה לדבר זה דלא קיימא לן כן להלכה, ומחאי טעמי השמיטתו הפוסקים, והוא ממאי דאמרו (חולין ק"ב:), דשמואל שדי לכלבא מה שאסר לאכול, ולדעת הרשב"א דאם בדאורייתא אין ב"ד מצווין להפרישו להקטן, בדרבנן שרי לספות בידיהם לקטן, וא"כ כיון דכל מה דאסר שמואל לא הוי אלא מדרבנן, כדאיתא (נדה מו:), דס"ל לשמואל דקטן אין ב"ד מצווין להפרישו, הרי דראוי לקטן והיאך נתן לכלב, אלא ע"כ דלא קיי"ל הכי.

ויעו"ש באריכות, שרצה לחדש דבר חדש, ולחלק דכל מאי דאסר רב הונא היינו דווקא לבהמת אחרים, אולם לבהמות דדייה ליכא איסורא, כיון דמוזנותיהם עליו, ויש לו ריוח כשמאכילם דברים הראויים לאדם שעדי"ז יתרבה כוחה ושמנה, ובכה"ג אפילו לטעם דביזוי אוכלין ליכא איסורא, למאי **דכתב במג"א** (סי' קע"א סק"א), דכל שיש להאדם הנאה מותר לו אפילו לזלף יין ע"ג קרקע ולא מקרי ביזוי אוכלין, ה"נ כאן לא שניא.

סברת המג"א לאסור לתת לבהמה שהיא ממאסת את האוכל

ובשו"ת בית יצחק (או"ח סי' ע"ט), האריך בכל זה, ובסוף דבריו כתב, דיש ליישב דברי המגן אברהם, דהא דאסור לתת לבהמה, כיון דהיא ממאסת את האוכל כדאמרין

(שבת קמא), בהמה שפיה רעה כמו הפרה דיש לה רירי וכו' והיא דנמאסין האוכלין פסקינן דאסור לתת.

רק דעדיין קשה שלא הביאו הפוסקים להלכה דברי הגמרא (תענית הנ"ל) שאין מאכילין לבהמה, ופוק חזי מאי עמא דבר, ומביאין לבהמות קמח וחיטין וכן לעופות, הרי דעל כרחם קיימא לן כשיטת שמואל דסבר עושה אדם כל צורכו בפת, ופליג הוא על רב הונא וקיי"ל לן כשמואל, דלית איסורא בזה, אתו"ד.

ולפי דבריו, יתיישב שפיר הטיב מה שהביא בכתב סופר מהא דשמואל שדי לכלבא וכו' כהנ"ל, דשמואל לשיטתו שעושה אדם כל צורכו בפת, לכך שדי לכלבא להראות בזה דליכא איסורא בזה כלל.

ראיית הילקוט הגרשוני מדברי התוס' בעירובין

ובילקוט הגרשוני (או"ח קונטרס אוהל יוסף הערה ס"ג), הביא ראייה ברורה דליכא איסור בזה, ממה שכתבו **התוס'** (עירובין כא. ד"ה מידי דחזי לאדם), דהא דאמרו בגמרא (שם), ומאובסין את הגמל היינו נמי במידי דחזי לאדם, הרי דברי התוס' ברור מללו, דהא דאוסבין "את הגמל", הוא אפילו בדבר הראוי לאדם.

זה כוונת התורה שנתן לפי הטף אף שממאסין את האוכל

הרי לכל הנ"ל יובן הטיב, מה שאמרה תורה שנתן לפי הטף, לפי שדרכם לפרוץ, והוי ביזוי אוכלים שנותנים לפי הטף ומפררים אותם והולך לאיבוד, עכ"ז כי היכי דמותר לתת לבהמה אפילו שהיא ממאסת את האוכל, דלא קיימא לן כרב הונא, וכדברי הבית יצחק דקיימא לן כשמואל דעושה אדם כל צורכו בפת, ופוק חזי מאי עמא דבר שנותנים לבהמה מאכל אדם, אפילו שהם ממאסות את האוכל הכי נמי לא שניא. כנלענ"ד.

בדגים יש טעם מחודש שלא להאכילם מזון הראוי לאדם

וראיתי דבר נפלא **בחסוקי חמד** (שבת עז:), דאין להאכיל לדגים מאכל אדם, למאי דאמרו (שם), שלשה כל זמן שמזקינן מוסיפין גבורה ואלו הן דג ונחש וחזיר, **ובעיון יעקב** (שם), ביאר דללמד מוסר השכל לבני אדם בא, שלא יהא להוט אחר תאוות ריבוי מאכלים הטובים והמובחרים, כדי להרבות כחו לעת זקנותו, לפוק חזי מאי עמא ג' שהם אוכלים ושותים ממאכלים הקלים ושפלים שבעולם, כגון דג שעיקר כחו וגבורתו מהמים, ונחש מעפר לחמו, וחזיר הנובר באשפה, ואפ"ה לעת זקנותו הגבורה מתווסף, עכ"ל.

הרי דגבי דברים אלו יש עוד טעם שלא להביא להם מאכל אדם, וא"כ דגי נוי המקבלים מזון מעולה של בני אדם, מזון זה אולי הוא בעורכיהם, שאין בהם ברכת ה' שכל מה שמזקינים מוסיפים כח.

גליון זה נדבת ידידינו הדגול והנעלה הרב **יעקב שמואל הומינר שליט"א** בני ברק לרגל נישואי בתו בשעטו"מ עב"ג החתן מו"מ **נחמן דוד שמרלר ה"ו** מבחירי ישיבת צאנז נתניה בן ידידינו הדגול והנעלה הרה"ג **יעקב ישראל שמרלר שליט"א** ר"מ בישיבת צאנז אלעד והברכה אחת למו"ח הגאון רבי **אברהם שמואל בנימין סופר שליט"א** ראש ישיבת ערלי ברכתיו שיהא היוזג עולה יפה תפארת בניו אבותיו ויזכו לבנות בית נאמן ולהעמיד דורות ישרים מבורכים אמן

גליון זה נדבת אחי יקירי ואהובי הגאון רבי **משה שורץ שליט"א** רב קהל חסידיים קרית הרצוג-ווי"ר מכון האור החיים לרגל שמחת אירוסיו בתו בשעטו"מ עב"ג הבה"ח החתן מו"מ **מנחם מנדל ווינצ'ר ה"ו** מבחירי ישיבת מאור עיניים בן הרה"ג **יעקב דוד ווינצ'ר שליט"א** ברכתיו שיהא היוזג עולה יפה ויזכו לבנות בית נאמן ולהעמיד דורות ישרים מבורכים אמן

גליון זה נדבת ידידינו הדגול והנעלה הרב **יעקב שמואל הומינר שליט"א** בני ברק לרגל נישואי בתו בשעטו"מ עב"ג החתן מו"מ **נחמן דוד שמרלר ה"ו** מבחירי ישיבת צאנז נתניה בן ידידינו הדגול והנעלה הרה"ג **יעקב ישראל שמרלר שליט"א** ר"מ בישיבת צאנז אלעד והברכה אחת לידידינו הדגולים בורא עולם בקנין השלם זה הבנין ויזכו לראות מהם רוב תענוג ונחת דורות ישרים ומבורכים אמן

חמדת הדרוש

האם יש חיוב כיבוד באבי אביו

בתורה"ק בפרשתינו (מו-א) ויסע ישראל וכל אשר לו ויבוא בארה שבע ויזבח זבחים לאלוקי אביו יצחק.

וברש"י (ד"ה לאלוקי אביו יצחק) כתב, חייב אדם בכבוד אביו יותר מכבוד זקינו לכך תלה ביצחק ולא באברהם.

ויש להקשות, דאף אם יש חיוב יותר בכיבוד האב, עדיין היה יכול להזכיר גם את אברהם, ואמאי הזכיר רק את יצחק (יעו' ברמב"ן מה שת' בזה).

א'

בחיי הסב גם הוא וגם אביו חייבין בכבוד הסב

בספר לוי' חן הביאו הרעק"א (שו"ת קמא סי' ס"ח) תירץ- דכל זמן שהסב והאב חיים, אזי אין חיוב כיבוד האב יותר מכיבוד הסב, דהא גם הוא וגם אביו חייבים בכבוד הסב, וכדאמרין (קידושין לב.), שאתה ואמך חייבין בכבוד אביו, משא"כ אחרי שסב מת, הרי שלא היה מוטל כבוד אברהם רק על יעקב, וכיון דכבוד אביו גדול יותר תלה רק ביצחק.

ב'

בתפלה חשש הזכיר שניהם בהודאה די באחד

הט"ז (בספרו דברי דוד עה"ת) תירץ- דבפרשת וישלח שהזכיר יעקב את אברהם ויצחק, היה בדרך תפלה, והיה ירא שמא הוא עצמו אינו הגון, עד כדי שלא יעזור לתפלתו אב אחד לכך צירף ב' האבות, אולם כאן בפרשתנו הרי הוא

בא להודות אין הפסד בזכירת אב אחד, ואדרבה יש ריעותא בהזכרת שניהם דמשמע שאחד מהם לחוד אינו כדאי, לכך לא היה צריך להזכיר אלא אחד.

ג'

לאחר מיתת אב אין חיוב כיבוד הסב

בשו"ת טוב טעם ודעת (ח"א סי' ריג), ובכלי חמדה (בפרשתינו) תירצו- שכיון שהיה לאחר מיתת יצחק, לכן לא היה צריך להזכיר את אברהם כיון שאינו חייב כלל בכבוד זקינו, לאחר מיתת אביו, ורק את האב יש חיוב לכבוד גם אחר מיתתו, וזהו כוונת רש"י, שהרי אדם חייב בכבוד אביו יותר מכבוד זקינו, וכל מה שחייב בכבוד זקינו הוא משום כבוד אביו, ולכן לאחר מיתת האב, אין חייב יותר בכבוד זקינו.

ד'

חשש שיוסף לא יכבדו כי היכי שהוא לא כיבד את אביו

במשך חכמה תירץ- דדווקא הזכיר רק את יצחק, כי היה עתה יעקב חושש דשמא מחמת הוא יעקב לא כיבוד את אביו יצחק כ"ב שנה שהיה בבית לבן, גם עתה יוסף לא יכבדנו מדה כנגד מדה, לכך התפלל בעבור זכות יצחק שיעורר רחמים עליו שיהא יוסף מכבדו.

ה'

ייחד שמו ית' רק אחר שמת

במשכיל לדוד תירץ- דכל זמן שהיה יצחק קיים, היה יעקב פוחד לייחד שמו יתברך עליו, דהרי אין הקב"ה מייחד שמו על הצדיקים בחייהם, אולם עתה לאחר שמת תלה ביצחק, ומה שכתוב שחייב בכבוד אביו יותר, הכוונה שכבוד אביו מפורש בתורה, וכבוד סב לא נזכר אפילו ברמז.

מפני תיקון העולם, וששה פעמים חמישים הוא ש' כסף שנתן לבנימין (יעו"ש בעוד ביאור נפלא).

ד'

המהרש"א (מגילה שם, ד"ה רמז לו) תירץ- דהם לכשעצמם הבינו בזה שהוא נותן לו יותר מהם, כיון שהוא אחיו מן האם והם לא, ובזה לא היה להם קפידא, אולם במתנות הנגלים לעין כל כמו החליפות ושמלות, יחשבו שדווקא עשה להם כן להראות את בזיונם בזה שהם מכרוהו בגלל הכתונת פסים שהיה להם יותר מהם, ולכך נתן לבנימין יותר.

ה'

לרמז לאביו שסאתיים בסלע ויכול לצאת לחו"ל

החיד"א בספרו פני דוד כתב- שמעתי לפי מאי דאמרו חז"ל (ב"ב), דאם היו סאתים בסלע מותר לצאת מא"י לחו"ל, ומשאוי חמור הוא לתוך שהוא ט"ו סאין, ועשרה חמורים הם ק"ן סאין, וסאתים בסלע הם ע"ה סלעים שהם הם ש' דינרין, וז"ש ולבנימין נתן ש' כסף, דהיינו ש' דינרין ולאביו שלח בזאת כחשבון הזה ש' דינרין הם עשרה חמורים הנושאין ק"ן סאין, וא"כ הם סאתים בסלע ומותר לצאת מא"י ע"כ שמעתי.

ו'

המבייש את חבירו צריך לשלם לו ש' כסף

בפנים יפות תירץ- לפי פשוטו נראה שהוא דמי בושתו של בנימין, שחשד אותו בגניבה ורצה ליקח אותו לעבד, וכדברי הרמב"ם (ה' חובל ומזיק, פ"ג ה"ה), המבייש ת"ח נותן לו ליטרא דהבא, וכתב הסמ"ע (פרישה חו"מ סי' תכ סק"ל), שהוא ל"ו דינר זהב, ודינר זהב כ"ה דינרין כסף, עולה תשעה מאות דינרין כסף, ואיתא בבכורות (ג.), דכל כסף האמור בתורה הוא סלעים, וסלע דאורייתא הוא ג' דינרין ושליש, נמצא ששלש מאות כסף עולה אלף דינרין, דהיינו ט"ח מאות דינרין דמי בשתו, וק' דינרין שהם שלשים שקל דמי עבד, כי שלשים שקלים שהם כל שקל ג' דינרין ושליש, מכון מאה דינרין.

ז'

כעין דברי הפנים יפות רק חשבון אחר

הגאון מאוסטרובוצא (אור תורה) ביאר- למאי דאמרין (בכורות ג.), דליטרא הוא מנה שהוא כ"ה סלעים, ובתוס' (ד"ה דמזדמנא וכו') כתבו בשם ר"ת, דזהב שוה י"ב פעמים כמשקל כסף, מבואר לפי"ז דכ"ה סלעים של זהב שוים י"ב פעמים כסף.

ולפי"ז יש לומר, דהיינו שלש מאות כסף שאותם השלש מאות כסף, היה יוסף חייב ליתן לבנימין מדינא, על שגרם לו בזיון במה שנמצא הגביע באמתחתו, דקרו ליה גבא בר גבנתא כדאיתא במדרש (בר"ר צב, ח), והמבזה תלמיד חכם קונסין אותו בליטרא דדהבא ונותנין אותו להתלמיד חכם (ירושלמי ב"ק פ"ח ה"ו), וליטרא הרי היא מנה, וכנ"ל, זהו שלש מאות סלעים של כסף, ולפי"ז א"ש החשבון של שלש מאות כסף

חמדת הפרשה

הטעם שלא הקשו על השלש מאות שקל

בתורה"ק בפרשתינו (מה-כב), לכולם נתן איש חליפות שמלות ולבנימין נתן שלש מאות כסף וחמש חליפות שמלות.

ואמרו רבותינו ז"ל (מגילה טז), אפשר דבר שנצטער בו אותו צדיק (יוסף שנמכר ע"י קנאת אחיו), יכשל בו בתמיהה.

ויש להקשות, אמאי הקשו רק על החליפות שמלות ולא על שלש מאות כסף שנתן לבנימין ולא לאחיו.

א'

רמז לו שחצי ביהמ"ק ששוה ש' כסף יהיה בחלקו

דעת זקנים ופירש ריב"א עה"ת תירצו- דרמז לו מבית המקדש שיהיה החצי בחלקו, ומצינו גבי דוד במלכים ששנה מקום כל בית המקדש בשש מאות כסף, ולכך הוא שיהיה לו רק החצי מסר לו ש' כסף לרמז לו בזה, שבחלקו יהיה רק חצי, והיינו חצי בשלש מאות כסף.

ב'

לתקן את עוונם של אחיו שלא פדאוהו בל' של עבד

הדרישה (וי"ד סימן רסד) הביא משם רבינו בחיי (וכן הוא ברא"ש עה"ת), דטעם שלש מאות כסף כנגד מה שהיו האחים חייבין במכירתו, כי עשר פעמים שלשים שקלים שהן דמי העבד הם שלש מאות, וזה שאמרו (גיטין מה:), המוכר עבדו לעכו"ם קונסין אותו עד עשרה בדמיו, כלומר בדמי העבד שהם שלשים שקלים עכ"ל, ר' נתן שפירא, ור"ל מאחר שכל האחים מכרוהו והיה כל אחד מחוייב לפדותו בשלש מאות כסף, ועתה שיוסף בעצמו יצא לחירות, הרויח כל אחד מהשבטים שלש מאות, לכך לא רצה ליתן להם, משא"כ בנימין שלא היה במכירה כלל לכך נתן לו דוקא ודו"ק.

ג'

ערך נפש של ו' אחים היה חמישים שקל שהם ש' כסף

המשיבת נפש ביאר- שכונות יוסף לכפר מכירתו, והגונב נפש מאחיו ומכרו הוא חייב מיתה, וכשאינו ב"ד של מטה מענישין בב"ד של מעלה, וערך נפש מן עשרים ועד בן ששים הוא חמשים שקל, והוא עצמו מחל להם והתפלל עליהם, אכן אחיו בנימין מאז שנודע לו שמכרוהו אולי יקנאום בלבו ולא ימחול, כי אפילו מכירת עבד לגויים הוא פוגם משפחתו, ע"כ נתן לבנימין פדיון נפש ששה מאחיו, שבני השפחות לא הסכימו במכירתו, וגם לא היו בידם למחות לאחיהם הגדולים, ובני חורין.

אכן ראובן אעפ"י שלא הסכים במכירתו ראוי לענוש שהיה בידו למחות ואינו מוחה, כ"א בתחבולות להשליכו למקום נחשים ועקרבים, לכן אעפ"י שכונותו לטובה ראוי לענוש מפני מראית העין, שכן פנינה שכיוונה לש"ש בנסתר מ"מ נענשה בפרהסיא

חמדת התורה

מ"ט דיעקב קרא ק"ש ויוסף לא קרא ק"ש

בתוה"ק בפרשתנו (מו-
ט), ויפל על צואריו ויבך
על צואריו עוד ויאמר
אמותה הפעם אחר ראותי
פניך. וברש"י דיעקב לא
בכה כיון שהיה קורא
קריאת שמע.

והקשו המפרשים, דאם היה זמן קריאת שמע מ"ט דלא קרא ק"ש, ואי לא היה זמן ק"ש
מ"ט קרא יעקב קריאת שמע.

א'

תי' הראשונים דיוסף היה עסוק במצוות כיבוד אב

תירצו הראשונים ב' תירוצים, א'- דהיה יוסף עוסק במצוות כיבוד אב אביו ועוסק במצוה
פטר דיוסף פטר עצמו בפסוק ראשון מפני שהיה טרוד, ואמרינן
(ברכות שם) דרבי יהודה הנשיא לא קרא אלא פסוק ראשון של ק"ש מפני שהיה טרוד
בגיסא עם התלמידים.

והקשה הט"ז (ס"ו ס"ו ססק"א) דהיאך אפשר לומר דהטעם דהיה עסוק במצוה הא גם יעקב
היה עתה טרוד במצוה של קבלת פני המלך וכבוד מלך נמי מצוה הוא, ותי' דאה"נ יוסף
אמר פסוק ראשון של קריאת שמע.

ב'

פלוגתת יעקב ויוסף בזה אם זה שהיה מלך הוי שכר או נזק

ומרנא ורבנא החת"ס תירץ- דהנה אמרו (ברכות טז), דהקורא ק"ש כותיקין אינו נזוק כל
היום, ובודאי שיעקב ובני ביתו שמרו גם על הלכה זו, ואף שהיה קודם מתן תורה, והנה ראה
יוסף דביום פרידתו מאביו שקרא ק"ש כותיקין ועכ"ז נזוק ונלקח מאביו, ע"כ דהסגולה של
ק"ש כותיקין הוא רק אחרי מ"ת.

אולם איתא (ברכות שם) עוד דלכלת לקבל פני המלך לא מיקרי נזק אדרבה מיקרי שכר
דמבטי לתת שכר בכדי לראות המלך, ולכך עתה שראה יעקב את יוסף שהוא מלך ונשא

בצדקתו ראה והבין שגם קודם מ"ת יש הסגולה שאינו נזוק לכך מיד קרא ק"ש, אולם יוסף
ס"ל דמיקרי נזק דמה לו כל הכבוד להיות מלך שהיה נפרד מאביו, וע"כ דליכא הסגולה
קודם מ"ת לכן לא קרא קריאת שמע.

ואפשר להוסיף בזה, בדוה יבואר תירוץ הראשונים דלא קרא ק"ש דהיה עסוק בכיבוד אב,
והיינו כנ"ל דכיון דס"ל דמיקרי נזק כיון דלא ראה אביו כ"ב שנה ולא היה יכול לקיים מצוות
כיבוד אב, לכך לא קרא ק"ש וקיים מצוות כיבוד אב דוהו עיקר רצונו באותו השעה.

ג'

יעקב רצה להוכיח ליוסף בחשדו שעזב יראתו

ועוד ביאר החת"ס- ד"ל דלא היה אז זמן קריאת שמע אלא יעקב חושדו שעזב יראתו ית',
לכך קרא ק"ש ולא נשקו בכדי להוכיחו ואמר לו שמע בני ה' אלוקינו הוא ה' אחד, והיה
יוסף בוכה על שנחשד כמו בכרה שפורש ובוכה על שנחשד (סוף פ"ק דיומא), ושוב היה
בוכה שלסוף ילקה יעקב על שחשד בכשרים, דהחושד בכשרים לוקה בגופו, אמנם יעקב
לא בכה על הא שחשד בכשרים כי אמר אמותה הפעם נמי לא איכפת לי כיון דעודך חי
בצדקותיך, והיינו שהוא מתנחם על המיתה מפני שזכה שהחשד שקר ועודנו בצדקתו.

ד'

יעקב קרא שמע בכדי לייחד הנאתו להשי"ת

והמהר"ל (בגור אריה) תירץ- דלא היה כלל זמן ק"ש, אלא דידוע דצדיקים כל הנאה שלהם
הוא למענו ית', ולכך עתה בהגיע אליו הנאת ראיית בנו אחרי כ"ב שנים תיכף ומיד אמר
קריאת שמע בכדי לתת הנאה זו ולייחדו להשי"ת, משא"כ יוסף שהוא עסוק בכיבוד אב
אינו יכול כעת לקרוא קריאת שמע ולכן לא קרא.

וכענין זה כתב הגרי"י קנייבסקי בספרו ברכת פרץ ביאר עוד, דהוא היפך ממאי דנתן דחתן
פטור מק"ש דאנן סהדי דלא יכול לכוון, ואצל הצדיקים אדרבה כמה שהם יותר בשמחה אז
מכוון יותר בק"ש, מ"מ יוסף שהיה עליו מצוות כיבוד אב לא יכל לקרוא ק"ש שהיא אינה
חיובית ולא יתכן שיקרא ק"ש עפ"י מדריגות הגבוהות ומידת חסידות כי זהו נגד התורה,
דאין הלפנים משורת הדין מתקבלת אלא לאחר שמילא את מצוותו שחייב.

כרבים, שהוא גם נגד המלאך המשחית בר"ת, ולזה כיון יוסף אל תתעסקו בדבר הלכה
הכוונה בדין יחיד ורבים, כהנ"ל, דא"כ שוב יעלו על פלוגתתם ויאמרו שהם רבים ויוסף יחיד
הוא, וזהו אל תתעסקו בדבר הלכה דווקא.

בפירוש הריב"א כתב, פי' אחר שמעתי, אל תרגזו בדרך, אל תרגזו בדברי הלכה כלומר אל
תרגזו בדבר מכירתך, כי היא הלכה מסני, ועת הגיעה השעה שאמר ה' לאברהם אבינו ידוע
תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם.

רק פלפול לא אבל לימוד חייבים ללמוד

ובריבנו בחיי והט"ז (בספרו דברי דוד) ביאר, שהכוונה אל תרגזו בדרך, לא תתעסקו בדבר
הלכה, רק לדברי פלפול ועיון עמוק, אבל לימוד פשוט חיוב הוא ומקרא מלא הוא ובלכתך
בדרך, ואיז"ל שנים שהיו מהלכין ואין ביניהן ד"ת כו', וע"כ אמר כאן אל תתעסקו, דלשון
עסק שייך בדבר שיש בו טורח, וזה נלמד מן הדיוק מדהקפיד על חלק הפלפול דוקא
שאמר אל תרגזו, ש"מ שבלא רוגז ילמדו עכ"פ (ויעו' בנספחים בט"ז שם מה שנתקשה
בפי' זה).

ע"י ריבוי העם יתמעט זמן השיהוי במצריים

אל תירא מרדה מצרימה כי לגוי גדול אשימך שם- ויש להבין מהו הנחמה של ולגוי גדול
אשימך, ואפשר לומר לפי מה שכתבו המפרשים, דאם לא היו בגירות ד' מאות שנה ריבוי
עם השלים הזמן, והנה יעקב חשב כי זמן עמידתו בא"י לא יתחיל השיעבוד, וא"כ כיון שידע
שזמן ההוא לא יהיה אל רד"ו שנה כמו שאמר רדו שמה, אם ימשך הזמן בא"י ויתקצר
הרד"ו א"כ בע"כ ישלים מריבוי עם, אבל כשירד למצרים יושלמו זמן רד"ו ולא יהיה ריבוי
עם, לכן אמר הקדוש ברוך הוא אל תירא מרדה מצרים בשביל כך, כי אעפ"כ לגוי גדול
אשימך שמה.

או יאמר, כי יעקב חשב כי א"י הוה ארץ לא להם, ויושלם כל הגירות שמה בא"י, אבל עכשיו
שראה שהוצרך לירד למצרים, חשב כי לא התחיל הגירות עדיין כלל וצריך להתעכב ארבע
מאות שנה במצרים, וא"כ הוה זמן רב, ואמר לו הקדוש ברוך הוא אל תירא מרדה מצרימה
כי לא צריך להתעכב ד' מאות שנה, כי לגוי גדול אשימך וריבוי העם ישלים ה' מאות שנה
(שלל דוד)

טעם שחי יעקב קמ"ז שנה

כמה ימי שני חיך- במדרש בשעה שאמר יעקב מעט ורעים היו, אמר לו הקדוש ברוך הוא
אני מלסטין מעשו ומלבן, והחזרתי לך דינה גם יוסף, ואתה מתרעם על חיך שהם מעט
ורעים, חיך שמנין התיבות שיש מן "ויאמר עד בימי מגור"י כן יחסרו משנותיך, שלא תחיה
כחי יצחק אביך, והם ל"ג תיבות ובמנין זה נחסרו מחייו שהרי יצחק חי ק"פ שנה ויעקב לא
חי אלא קמ"ז. (דעת זקנים)

והגר"ח שמואלביץ ביאר- דהסיבה שנענש גם על מה ששאלו פרעה כמה שני ימי חיך,
לפי שראוהו זקן מאד ושערות ראשו וזקנו לבנות מרוב הזקנה שאל כן, והיה ליעקב ללכת
בקומה זקופה, כי כאשר מנהיגהם של ישראל נפגש עם מנהיגי האומות, חייב ללכת בקומה
זקופה, ובראש מורם, כי על כתיפיו מונים כלל ישראל.

טעם שהוצרך יוסף לב' סימני היכר

והנה עיניכם רואות- וברש"י,
א' שהראה להם שהוא
מהול, ועוד שדבר אליהם
בל' הקדוש, ולכאורה למה

היה צריך ב' ראיות, וברא"ם תירץ, לפי מאי דאמרו חז"ל ונפסק ברמב"ם (הל' מלכים פ"י
ה"ח), דבני קטורה חייבים במילה, ולזה אין ראיה, מהמילה, ולכך הוסיף לראיית לשון
הקדוש.

אולם יעו', במשנה למלך (על הרמב"ם שם), שנתקשה על תירוץ זה, דהא שיטת רש"י
הוא, דדוקא הששה בנים שנולדה לאברהם הם שנמולו אבל זרעם אינם חייבין יעו"ש ועיין
במ"ש מהרש"א בזה בסוגיא דגמ' דבני קטורה.

מעלת ל' הקודש

א' שיורדים לסודות התורה, ב' שהוכרחו בזה שהוא יוסף

ויעו' בתפארת יהונתן שהקשה, כיצד לא הכירו האחים את יוסף על פי טביעות עין של
הקול, ותירץ, שרק באותו לשון שדיברו עד עכשיו ניתן להכירו לפי טביעות עין דקלא, אבל
לא בלשון אחר, ויוסף דיבר עם המלץ בלשון מצרית, ולכן לא הכירו את יוסף.

לזה אמר, עיניכם רואות כי פי המדבר אליכם, ופירש רש"י, שדיבר אתם בלשון הקדוש,
מעתה זיהו אותו על פי טביעות עין בקולו.

ובעוד אופן, לרמז כי הבנה בלימוד התורה, אין הבנה לעומקה ולסודותיה, כי אם מי שלומד
בלשון הק' כפי שנתנה בסני, על אף שבכמה דברים מצינו דבכל לשון נאמרה, עכ"ז רמז
לנו כי אין הבנה לקדושת התורה, כי אם בל' הקודש.

ואפשר דמה, שאמר להנה והנה עיניכם רואות, יבואר עפ"י מאי דפסק, במג"א (סוף סימן
רכ"ה) דהא שאמרו אסור להסתכל בפני אדם רשע, היינו דוקא להסתכל בו ביותר ולהתבונן
בצלמו ודמותו, אבל על ראייה בעלמא אין אסור, ממילא האחים שחשבו על יוסף שהוא
רשע מרושע הגורם להם צרות, ע"כ אסור היה להם להסתכל בפניו, אבל ראייה בעלמא
מוותר, אבל בראיה כזאת הם לא זיהו אותו, כי עתה יש לו חתימת זקן, רק כשאמר להם
"אני יוסף" הם הביטו וראו.

חשש שיתרגזו היינו עצבות שלמד מקרא דרגו ואל תחטאו

אל תרגזו בדרך- יש לפרש דכיון שהיו קצת בעצבות וכדכתיב שאמר להם ועתה אל תעצבו,
דהיו עצבים מחמת המכירה, והנה אמרו (ברכות ה.), לעולם ירגיז אדם וכו' ואם לאו יזכיר
לו יום המיתה כדכתיב רגזו ואל תחטאו, לכן אמר להם שלא יתעצבו והיינו דאמר להם אל
"תרגזו" היינו שלא יהיה בעצבות כמו בזכר ביום המיתה, שנלמד מקרא דרגו ואל תחטאו.
(נועם מגדים)

דבר הלכה היינו יחיד ורבים הלכה כרבים

ויש להוסיף בזה דבר נפלא, דלכך אמר להם את תרגזו בדרך ואמרו חכמנו שאמר להם את
תתעסקו בדבר הלכה, וכבר הקשו אדרבה התורה הוא זאת השומרת לאדם בכל מקום,
אולם ביארו מהו דבר הלכה, עפ"י מאי דאמרו חז"ל (ברכות לא.) הנפטר מחבירו אל יפטר
אלא מתוך דבר הלכה, וידוע שמנהג ותיקין הוא לומר בצאת לדרך, יחיד ורבים הלכה

חמדת אבות

עבודות מאבותינו ורבותינו מפרשת השבוע

הבזיונות ככפרה על העוונות

ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם כי מכרתם אותי הנה- פעם חתם הגאון רבי

עקיבא סופר זצ"ל (אב"ד פרשבורג), יחד עם הגר"ז סולובייצ'יק זצ"ל, על מכתב המתנגד לתנועה מסויימת, ראש התנועה היה אדם מפורסם ומכובד להמון העם, חש עצמו נפגע, והחליט לצאת בפומבי נגד הגר"ע סופר בשצף קצף, וכינהו בכינוי גנאי ובגידופים שאי אפשר להעלות על הכתב, תלמידיו רצו להביע את מחאתם ולהשיב לו מנה אחת אפיים, אך הוא ביקש מתלמידיו לא להגיב כלל בנימוק "כי טוב לי הבזיון לכפרת עוונותי".

הגר"ע סופר המשיך ואמר הפסוק (שמואל טו, ז), כאשר קילל שמעי בן גרא את המלך דוד, אמר אבישי בן צרויה, למה יקלל הכלב המת הזה את אדוני המלך, ויאמר המלך וכי ה' אמר לו קלל את דוד ופירש הרד"ק, ה' העיר את רוחו לבזות אותי, לעונש עוונותי. והפטיר הגר"ע סופר אם המלך דוד, משיח ה', לא נתן שיגנו ויענישו את מי שקיללו, כי זה מהש"ת, בוודאי גם אני צריך לחשוב שמה שביזו אותי, זה לכפרת עוונותי, ולכן אינני רוצה שיגיבו לכבודי.

ואפשר, זה הכוונה אל תעצבו, כי למחיה שלחני אלוקים, כי יוסף חשש על שאולי צודקים אחיו, בזה שטענו עליו, על שדבר עליהם ח"ו לה"ר, וזה עתה ע"י זה התכפר לו, וכפי שמצינו בנגעים ומצורע לשון כי מחית בשר הוא, וזהו שאמר כי למחיה שלחני אלוקים.

המעביר על מדותיו זוכה לזש"ק

עוד יסופר, שנים רבות היה הרה"ק רבי יעקב זצ"ל (אביו של הרה"ק רבי אהרן הגדול מקרלין זצ"ל) חשוך בנים רח"ל, הוא שימש כש"ץ בבית המדרש בימים הנוראים, פעם אחת, בליל יום כיפור, האריך בתפלת הלחש של מעריב מעט יותר מהרגלו,

חמדת הפלאות

עיון בדברי רבינו ה"פלא יועץ"

להכניס עצמו למקום סכנה- היכן שהוא ספק, או לשם מצווה

בתורה"ק בפרשתנו ולקחתם גם את זה מעם פני וקרהו אסון, וברש"י

וקרהו אסון שהשטן מקטרט בשעת הסכנה.

כתב רבינו הק' (פלא יועץ ערך שמירה), וזה לשונו, כתיב ונשמרתם מאד לנפשותיכם (דברים ד, טו), וכתיב רק השמר לך ושמור נפשך מאד (שם ט), הביטה וראה שבשום מצוה לא נאמר מאד כמו במצוה זו, שחייב אדם לשמור נפשו מסכנה ומחשש סכנה.

ואם יארע שיהא מוכרח במעשיו ליכנס במקום סכנה ולא יוכל מלט, יקדים תפלה לצרה לפני ה' שיעשה לו נס כרחמי וחסדיו מאוצר מתנת חנם, ושאל ינוכה לו מזכותיו.

והגדר של מקום סכנה, כתב הרמב"ם (פי"ב מה' רוצח ה"ו), כגון לעבור תחת קיר נטוי או על גשר רעוע, וכן כל כיוצא באלו משאר הסכנות אסור לעבור במקומן, ובשו"ת נוב"ת (יו"ד סימן י) האריך בענין היוצאים למדבריות לציד חיה, והביא דברי הרמב"ם וכתב שהמהלך במקום סכנה עובר על דברי תורה דכתיב ונשמרתם מאד לנפשותיכם ומזכירין עוונותי, ומי שמוכרח לזה מפני פרנסתו, יש להקל.

לחידודא

חקירות הלכתיות ע"ד החידוד בש"ס ובפוסקים

שאלה כ"ג- היכן מצינו להלכה למעשה, בדבר שהוא בשרי, ואסור לאכלה עם חלב, ולמחרתו הנפק להיות פרוה ומותר לאכלו עם בשר (הוא ראוי לאכילה כרגיל)?

שאלה כ"ד- באיזה ימים בשנה יש עדיפות הלכתית לקבל מתנות משאר ימי השנה?

פתרון לחידודא גליון ר"י פרשת מקץ- חנוכה

שאלה כ"ה- היכי תמצא שאדם יצטרך להדליק ביום ראשון ח' נרות וכדברי בית שמאי להלכה למעשה {יתכן שבעוד ימים חוץ מיום א'}?

שאלה כ"א- מצוה מן המובחר בשמן זית, היכי תמצא באדם שיש לפניו שמן זית שיש בו כל ההידורים והשיעורים, ואין בו שום פקפוק איסור, ועכ"ז דינא שידליק בנרות שעווה ולא בשמן זית?

שאלה כ"ב- היכי תמצא שאדם שהדליק נרות חנוכה, בשעה הראויה ובשיעור הראוי, ובשעת ההדלקה לא יצא ידי חובתו, וכעבור זמן מה בלי לעשות שום פעולה יצא ידי חובתו?

והדבר עורר את כעסו של אחד העשירים שהיה מנכבדי הקהילה, וכאשר פסע רבי יעקב בעושה שלום, ניגש אליו העשיר וסטר לו על לחיו לעיני כל והוסיף לגעור בו הלכתית מדין טרחא דציבורא, על שהטריח את הציבור הקדוש להמתין לו.

מתפללי בית הכנסת רצו למחות בו, אך רבי יעקב השתיקם, וכאילו לא אירע דבר שב לעמוד ופתח בנעימה את הפיוט יעלה תחנונינו מערב, כך גם לאחר סיום התפלה לא התייחס כלל לאותו מעשה אלא בירך את המתפללים בברכת היום, וחזר לביתו, לאחר זמן מה דפק על דלתו אחד מעשירי העיר וביקש בתחנונים "לקנות" ממנו את זכות הבזיונות שנחל זה היום ברבים, אך רבי יעקב השיב בפשטות איני יודע מה אתה סה, הרי בתוך כדי דיבור מחלתי וסלחתי בלב שלם ובנפש חפצה, אין לי עליו כל טינה והקפדה בלבי ח"ו, בלילה ההוא חזה רבי יעקב בחלומו שבשכר שהעביר על מדותיו יזכה להוליד בן שיאיר את עיני ישראל בתורה, ואכן התממש החלום ולתקופת השנה נולד לו בנו רבי אהרן הגדול זצ"ל שהאיר את העולם בקדושתו.

אפשר, דגם זה רמז להם יוסף לישראל לדורות, כי אמרו חז"ל כי מי שאין לו בנים חשוב כמת, ואשר על כן, האדם שביהו ומקבל הכל לטובה, יזכה לזרע חי וקיים, וזהו כי למחיה שלחני אלוקים לפניכם שבזכות שכבר מראשית הדברים ראה בזה שאלוהים חשבה לטובה, ל"החיות עם רב", שזכה עי"ז זה לאפרים ומנשה שעד היום בן יברך ישראל בהם, ומברכים ישימך אלוהים כאפרים וכמנשה, (בפרט למאי דאיתא במ"ר עה"פ אלה תולדות יעקב יוסף, דכל מה שקרא ליעקב קרה ליוסף, מה זה אמו עקרה אף זה יעו"ש, ואדרבה בזכות זה שהאמין שהכל לטובה זכה לאפרים ומנשה כאביו שהיו לו שני בנים מאמו כן לו היו שלו שני בנים).

{וזה מקרוב, סופר באברך אחד שגר באחד ממסדות החסידיות, בצפונה של ארץ ישראל, שהרבה שנים ציפה לבנים, ובאחד מן הימים, הגיע דרשן, לדרוש במקומום יישובם, ולא עלתה דרשתו יפה, וגערו השומעים, על דבר זה, ונתבייש בושה גדולה, ואותו אברך רץ לעברו, ובקשו, שיתפלל עליו ברגעים אלו, ואחר תשעת ירחי לידה, והנה בן נולד, הכל בזכות העברת המידות}

ובדרכי תשובה (סימן קטז ס"ק נב) משו"ת בית אריה (יו"ד סימן כז), שבדבר שהוא מנהגו של עולם ודרך הכרח, כגון לפרוש בספינה או לצאת למדבר, לצורך סחורה או מזונות אין לחוש לסכנה בדברים כאלו, אבל לשם טיול מצדד שם לאסור, עיין שם, ואפשר שבזמננו שדברים אלה הם כדברים רגילים מאוד, וכמעט אין בהם חשש סכנה.

ובפתי"ש (יו"ד סימן קנב סק"ג) הביא מהתפארת ישראל (ברכות פ"א מ"ג), שמותר להכניס עצמו לספק סכנה לקיים מצוה, במקום דלא שכיחא הזיקא, ומצוה דעסיק בה אגוני מגני עליה, ובדרכ"ת (שם ס"ק יא) כתב בשם שו"ת טוטו"ד (מהדו"ק סי' קפט) שמותר להכנס לספק סכנה במקום ספק מצוה, ואף בודאי סכנה וספק אחד מג' עבירות מותר, ועי' שד"ח (כללים מערכת הכ' סוף כלל טז) אם מותר להסתכן לקיים מדת חסידות.

ובשו"ת מנחת אלעזר (ח"ב סימן עו) הרחיב, דבכל דבר סכנה שאסרו חז"ל כיון דכ' פסקו הלבוש, ובסמ"ע (ח"ו מ"ס ס' תכ"ג ס"ק י"ב), דמה שאסרו חכמים משום סכנה הוא דאורייתא משום דכתיב השמר לך ושמור נפשך מאוד, וכיון דכתיב בשמירת הנפש השמר לך ושמור נפשך מאוד ובעיני שמירה, ע"כ שפיר לא מהני ס"ס, גם אם נאמר דס"ס הוא כרוב מ"מ גם רוב אינו ודאי וכמ"ש מהר"ש מפליזא (יעו' בשטמ"ק ב"מ י' לענין עשירי ודאי) וכן בשארי ראשונים דעות בזה, ועכ"פ לדעת הרמב"ן והריטב"א י"ל היכא דכתיב השמר לך ושמור נפשך, לא מהני ספק ורוב בפ"נ (יעו"ש בתשובה לגבי דין קטלנית).

תשובה כ"ג- כתב בשפתי צדיק (להרה"ק מפליזא, חנוכה אות מב) בשכיב מרע ששעותיו ספורות, ועתה, בליל ראשון של חנוכה, אם ידליק נר אחד בלבד, לא יקיים את המעלין בקודש, צריך להדליק ח' נרות שלפחות יקיים כטעם דבית שמאי נגד פרי החג, ואם יזכה ויחיה ימשיך ידליק כל יום ח' נרות מטעם דאין מורידין,

ובביאור הלכה (סי' תרע"א ס"ב ד"ה ו"א) כתב, דאפשר שבנר חנוכה לא אמרינן כדבעלמא, שהלכה כב"ה בדינא, דהא בעיני הידור פליגי, ולכך אמר רבי יוחנן שני זקנים היו בצידין, אפי' שכבר נפסק שהלכה כב"ה, זקן אחד עשה כב"ש, רק שלא מצא כן בשום פוסק, ואין לצרף דבר זה להלכה כלל.

תשובה כ"א- בבאר היטב (סי' תרע"ג סק"א) הביא משו"ת שבות יעקב (ח"א סי' ל"ז), במי שעסק בהדבקות נרות השעווה, והביאו לו שמן זית צריך לגמור המצוה בנרות שעווה שלא יהא לו בזיון, וכ"ה בערוך השולחן (סי' תרע"ג ס"ו), והביא שנחלקו היכן שלא התחיל הברכה, דלהחכם צבי לא מקרי בזיון וידליק בשמן זית, ודלא כשיטת השב"י הנ"ל.

תשובה כ"ב- יעו' בשו"ת דברי יציב (או"ח סי' רפ"ד), באדם שהדליק נרות ארוכים, באופן שבעת ההדלקה הלהבות היו למעלה מעשרים אמה, ולא יצא ידי חובה, אך לאחר רבע שעה, הנרות התמעטו והלהבות ירדו למטה מעשרים אמה, ממילא עכשיו יצא ידי חובה, יעו"ש נפלאות.